

ทางแห่งความตาย

○ ความประมาทปัญญา เป็นทางแห่งความตาย

ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย นี่เป็นพุทธศาสนสุภาษิต และความประมาททั้งหลายรวมลงในความประมาทปัญญา ปัญญาคือเหตุผล ผู้ไม่เห็นความสำคัญของเหตุผล ประมาทเหตุผล จึงไม่ใช่เหตุผล ความไม่ใช่เหตุผลนี้แหละคือความประมาทปัญญา ผู้ประมาทปัญญา หรือผู้ไม่ใช่เหตุผล คือผู้เดินอยู่บนทางแห่งความตาย

○ ความประมาท : ทางแห่งความตาย

ความตายนั่น มีทั้งตายด้วยสิ้นชีวิต และตายด้วยสิ้นชื่อเสียง เกียรติยศ ทั้งสองอย่างนี้เกิดได้แก่ผู้ประมาทปัญญา

○ ความประมาททางกาย

ความประมาทในการกระทำ ที่เรียกว่าประมาททางกาย เช่น ความประมาทเกี่ยวกับอาวุธร้าย มีปืนและระเบิด เป็นต้น ไม่คำนึงถึงเหตุผลว่าอาวุธเช่นนั้นมิโทษร้ายแรง ความประมาทเช่นนี้ทำให้เกิดความตายด้วยสิ้นชีวิตแล้วเป็นจำนวนมาก นี่คือการประมาทเป็นทางแห่งความตายประการหนึ่ง

○ ความประมาททางวาจา

ความประมาทในการพูด คือ พูดโดยไม่ระวังถ้อยคำ เรียกว่าประมาททางวาจา ไม่คำนึงให้รอบคอบว่าจะเกิดผลอย่างไรในการพูด พูดไปตามอารมณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความโกรธ ความประมาทเช่นนี้ทำให้เกิดความตายด้วยสิ้นชีวิตแล้วเป็นอันมาก ด้วยสิ้นชื่อเสียงเกียรติยศก็เป็นอันมาก นี่คือการประมาทเป็นทางแห่งความตายประการหนึ่ง

○ ความประมาททางใจ

ความประมาทในความคิด คือ คิดฟุ้งซ่านไปโดยไม่ระมัดระวัง เรียกว่าประมาททางใจ การฆ่าตัวตายที่เกิดจากความประมาทนี้ ความเสียดสีที่เกิดจากความประมาทนี้ ความทำลายผู้อื่นที่เกิดจากความประมาทนี้ นี่คือการประมาทเป็นทางแห่งความตายประการหนึ่ง

○ ความตายด้วยสิ้นชีวิต

ความตายด้วยสิ้นชีวิต แม้จะเกิดจากความประมาท ก็ยังดีกว่าความตายด้วยสิ้นชื่อเสียงเกียรติยศ ที่เรียกกันว่าตายทั้งเป็น

○ ความตายทั้งเป็น

ความตายด้วยสิ้นชื่อเสียงเกียรติยศ เกิดจากความประมาทปัญญาในเรื่องต่าง ๆ เป็นความประมาททางกาย ทางวาจา ทางใจ ไม่อบรมปัญญาในเรื่องความโลก ความโกรธ ความหลง

○ ผลที่เกิดจากความประมาทปัญญา

ผลที่เกิดจากความประมาทปัญญา คือ ความตาย ไม่ว่าจะตายด้วยสิ้นชีวิต หรือตายด้วยสิ้นชื่อเสียงเกียรติยศ เป็นความไม่ดีทั้งสิ้น ความประมาทปัญญา หรือความประมาท จะให้ผลดีไม่มีเลย จึงไม่ควรประมาทปัญญา

ความไม่ประมาทปัญญา คือ ความเห็นความสำคัญของปัญญา ทั้งปัญญาตนและปัญญาผู้อื่น จะเห็นความสำคัญแต่ปัญญาตนไม่เห็นความสำคัญปัญญาผู้อื่นด้วย ก็ไม่ได้

○ ประมาทปัญญาตนและผู้อื่น ให้ผลเหมือนกัน

ความไม่เห็นความสำคัญปัญญาตนมีโทษอย่างไร ความไม่เห็นความสำคัญปัญญาผู้อื่นก็มีโทษอย่างนั้น ผู้ไม่ประมาทปัญญา จึงหมายถึงผู้ไม่ประมาททั้งปัญญาตนและปัญญาผู้อื่น

ประมาทปัญญาตนเป็นหนทางแห่งความตาย ประมาทปัญญาผู้อื่นก็เป็นทางแห่งความตาย ผู้พ่ายแพ้แก่ผู้อื่น ต้องเสียดูสูญสิ้นเป็นอันมาก ต้องเศร้าโศกเสียใจถึงเสียดสีก็มี ก็เพราะประมาทปัญญาผู้อื่น

○ ผู้ไม่อบรมปัญญาตนเท่านั้น จะเป็นผู้ที่ประมาทปัญญาผู้อื่น

ความประมาทปัญญาผู้อื่น ก็คือความประมาทปัญญาตนนั่นเอง ผู้ไม่อบรมปัญญาตนเท่านั้น ที่จะประมาทปัญญาผู้อื่น

ผู้บรมปัญญาตน จะไม่ประมาทปัญญาผู้อื่นเลย

นั่นก็คือผู้เห็นความสำคัญของปัญญาตน จะแลเห็นความสำคัญของปัญญาผู้อื่นด้วย ประมาทปัญญาผู้อื่น คือ เห็นผู้อื่น ไม่มีปัญญา ไม่สามารถ เห็นตนเองมีปัญญามีความสามารถยิ่งกว่าผู้อื่น

จะคิดจะพูดจะทำอะไรที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น จึงไม่รอบคอบ ไม่ใช่ปัญญาให้เต็มที่ เป็นการประมาทปัญญา เป็นการเดิน อยู่บนทางแห่งความตายได้ทั้งสองอย่าง คือ ทั้งอย่างสั้นชีวิต และอย่างสั้นชื่อเสียงเกียรติยศ

○ การดำรงชีวิตจะสวัสดิเพียงไร สำคัญอยู่ที่.....

การประมาทปัญญาตนและผู้อื่นมากน้อยเพียงไร

ความประมาทปัญญา หมายถึง ทั้งความประมาทปัญญาตน ความประมาทปัญญาผู้อื่น และความประมาทปัญญาที่เป็น กลาง มิใช่ปัญญาตนหรือปัญญาผู้อื่นใด

ความประมาทปัญญาที่เป็นกลาง คือ ความไม่เชื่อว่าปัญญาเป็นความสำคัญ ปัญญาเป็นความจำเป็นสำหรับ ประคับประคองชีวิตให้สวัสดิ ทั้งที่ปัญญาเป็นสิ่งที่ควรอบรมให้มีเป็นอันมากในตน ก็ไม่เห็นค่าของปัญญา

ไม่พยายามทำปัญญาให้เป็นปัญญาตน เปรียบเช่นเห็นสิ่งมีค่าเป็นสิ่งที่ไม่มีค่า ก็ไม่พยายามแสวงหาไว้เป็นสมบัติตน เรียกว่าประมาทสิ่งนั้น ผู้ประมาทปัญญา ย่อมไม่อบรมปัญญา

การดำรงชีวิตจะสวัสดิเพียงไร สำคัญที่ประมาทปัญญาตน และปัญญาผู้อื่นมากน้อยเพียงไร ประมาทปัญญาตนและ ปัญญาผู้อื่นมาก ชีวิตจะสวัสดิน้อย ประมาทปัญญาตนและปัญญาผู้อื่นน้อย ชีวิตจะสวัสดิมาก

○ ผู้ไม่ประมาทปัญญา ย่อมไม่พบกับความตายด้วยสั้นชื่อเสียงเกียรติยศ

ผู้ไม่ประมาทปัญญา แม้จะต้องพบความตายด้วยความสั้นชีวิตอันเป็นธรรมดาที่ไม่มีผู้หลีกเลี่ยงพ้น แต่ก็ย่อมไม่พบความ ตายด้วยสั้นชื่อเสียงเกียรติยศ ประมาทปัญญาผู้อื่น คือ ไม่รอบคอบในการคิดพูดทำเกี่ยวกับผู้อื่น

ด้วยเห็นว่าไม่จำเป็นต้องรอบคอบระมัดระวัง อยากคิด อยากพูด อยากทำ เกี่ยวกับผู้อื่นอย่างไร ก็คิด ก็พูด ก็ทำ มีความ ใจกว้างใจเป็นเหตุสำคัญบ้าง มีความระวางสงสัยเป็นเหตุสำคัญบ้าง ผลที่ตามมาจากความประมาทปัญญา อาจเป็น ความตายด้วยสั้นชีวิต หรือตายด้วยสั้นชื่อเสียงเกียรติยศ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสอง

○ ปลดปล่อยจากสิ่งทั้งหลาย ก่อนถูกความตายบังคับ

ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา คือ ผู้มีปัญญา สอนให้เร่งอบรมมรรณสติ นึกถึงความตาย หัดตายก่อนตายจริง จุดมุ่งหมายสำคัญของการหัดตายก็คือ เพื่อให้ปลดปล่อยจากสิ่งทั้งหลาย ก่อนที่จะถูกความตายบังคับให้ปล่อย

กิเลสเครื่องเศร้าหมอง ตัณหาความดิ้นรนและทะยานอย่าง อุปาทานความยึดมั่นถือมั่นทั้งหลายทั้งปวง หัดใจให้ ปลดปล่อยพร้อมกับหัดตาย สิ่งอันเป็นเหตุให้โลก ให้โกรธ ให้หลง ให้เกิดตัณหา อุปาทาน หัดละเสีย ปลดปล่อยพร้อม กับหัดตาย ซึ่งจะมาถึงเราทุกคนเข้าจริงได้ทุกวินาที

○ กิเลสทั้งหลาย ล้วนเป็นโทษแก่ผู้ตาย

อ้างความโลภ ความโกรธ ความหลง ตัณหา อุปาทานนั้น บางครั้งบางคราวก็ทำให้ผู้ยังมีชีวิตอยู่ทั้งหลาย ได้รับวัตถุประสงค์สนองสมปรารถนา เช่น ผู้มีความโลภอย่างได้ข่าวของทรัพย์สินเงินทองของเขาผู้อื่น บางครั้งบางคราวก็อาจขอเขา โกงเขา ลักขโมยเขา ได้สิ่งที่โลกอยากเป็นของตนสมปรารถนา

หรือผู้มีความโกรธ อยากว่าร้ายเขา อยากทำร้ายร่างกายเขา บางครั้งบางคราวก็อาจทำให้สำเร็จสมใจ แต่ถ้าตกอยู่ในมือมฤตยูแล้ว เป็นคนตายแล้ว แม้ยังมีความโลภ ความโกรธ ความหลง ตัณหา อุปาทาน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับจิตใจ จะไม่สามารถใช้กิเลสกองใดกองหนึ่ง ให้ผลสนองความปรารถนาต้องการได้เลย

ผู้มีความโลภที่ตายแล้วไม่อาจลักขโมยของเขาได้ หรือผู้มีความโกรธที่ตายแล้ว ก็ไม่อาจว่าร้ายเขาทำร้ายเขาได้

กล่าวได้ว่า แม้ใจของผู้ตายจะยังมีความโลภ ความโกรธ ความหลง ตัณหา อุปาทาน อยู่มากมายเพียงไร ก็ไม่สามารถก่อให้เกิดผลดีอันเป็นคุณแก่ตน หรือแก่ผู้ใดได้เลย มีแต่ผลร้ายเป็นโทษสถานเดียวจริง กิเลสเป็นคุณแก่ผู้ตายไม่ได้ แต่เป็นโทษแก่ผู้ตายได้

○ ผู้ละโลกนี้ไปในขณะที่จิตเศร้าหมอง ทุกคติสำหรับผู้นั้น เป็นอันหวังได้

เมื่อลมหายใจออกจากร่างไม่กลับเข้าอีกแล้ว สิ่งที่เป็นนามแลไม่เห็นด้วยสายตาเช่นเดียวกับลมหายใจคือจิต ก็จะออกจากร่างโดยคงสภาพเดิม คือ พร้อมด้วยกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งปวง ที่มีขณะจิตยังอยู่ในร่าง คือยังเป็นจิตของคนเป็น คนยังไม่ตาย พระพุทธองค์ทรงกล่าวไว้ว่า “ผู้ละโลกนี้ไปในขณะที่จิตเศร้าหมอง ทุกคติเป็นอันหวังได้”

○ จิตที่มีกิเลสมาก....ย่อมเศร้าหมองมาก

กิเลสทั้งปวงเป็นเครื่องเศร้าหมองของจิต จิตที่มีกิเลสเป็นจิตที่เศร้าหมอง มีกิเลสมาก....จิตก็เศร้าหมองมาก กิเลสน้อย....จิตก็เศร้าหมองน้อย

จิตที่มีกิเลสเศร้าหมอง เมื่อละร่างไปสู่ภพภูมิใด ก็จะคงกิเลสผู้น้อย คงความเศร้าหมองผู้นั้นไว้ ภูมิที่ไปจึงเป็นทุกคติที่ชั่ว คติที่ไม่ดี มากน้อยหนักเบาตามกิเลสความเศร้าหมองของจิต

○ จิตที่เศร้าหมองด้วยกิเลส เป็นจิตที่ไม่บริสุทธิ์

คำว่า “จิตเศร้าหมอง” มิได้หมายถึง จิตที่หุดหู่อยู่ด้วยความเศร้าโศกเสียใจเท่านั้น

“จิตเศร้าหมอง” หมายถึง จิตที่ไม่บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว คือ เศร้าหมองอยู่ด้วยกิเลส

จิตมีกิเลสมากก็เศร้าหมองมาก จิตมีกิเลสน้อยก็เศร้าหมองน้อย

○ กิเลสกองหลง เป็นเหตุแห่งราคะ โภคะ และ โทสะ

อันกิเลสกองหลงหรือโมหะนั้น เป็นกองใหญ่ กองสำคัญ เป็นเหตุแห่งราคะหรือ โภคะและ โทสะ ความหลงหรือโมหะ

คือ ความรู้สึกที่ไม่ถูก ความรู้สึกที่ไม่ชอบ ความรู้สึกที่ไม่ควร คนมีโมหะคือคนหลง ผู้มีความรู้สึกไม่ถูก ไม่ชอบ ไม่ควร ทั้ง คือ คนมีโมหะ คือ คนหลง เช่น หลงตน หลงคน หลงอำนาจ เป็นต้น

○ ผู้มีโมหะมาก คือมีความหลงมาก

มีความรู้สึกที่ไม่ถูก ไม่ชอบ ไม่ควร ในตน คน อำนาจ

คนหลงตนเป็นคนมีโมหะ มีความรู้สึกที่ไม่ถูก ไม่ชอบ ไม่ควร ในตนเอง คนหลงตนจะมีความรู้สึกว่าตนเป็นผู้มีความดี ความสามารถ ความพิเศษเหนือใครทั้งหลายเกินความจริง เป็นความรู้สึกในตนที่ไม่ถูก ไม่ชอบ ไม่ควร

เมื่อมีความรู้สึกอันเป็นโมหะความหลง ราคะหรือ โลภะและ โทสะก็จะเกิดตามมาได้โดยไม่ยาก เมื่อหลงตนว่าดีวิเศษเหนือคนอื่นทั้งหลาย ความโลภให้ได้มาซึ่งสิ่งอันสมควรแก่ความดีความวิเศษของตน ย่อมเกิดขึ้นเป็นธรรมดา ความโกรธด้วยไม่ต้องการให้ความดีความวิเศษนั้น ถูกเปรียบหรือถูกลบล้างย่อมเกิดขึ้นเป็นธรรมดา

ผู้หลงตนจะมีความรู้สึกว่าคนนั้นคนนี่ที่ตนหลง มีความสำคัญ มีความดีวิเศษเหนือคนอื่น เกิดความมุ่งหวังเกี่ยวกับความสำคัญความดีความวิเศษของคนนั้นคนนี่ ความมุ่งหวังนั้นเป็นโลภะ และเมื่อมีความหวังก็ย่อมมีได้ทั้งความสมหวังและความผิดหวังเป็นธรรมดา ความผิดหวังนั้นเป็นโทสะ

ผู้หลงอำนาจเป็นผู้มีโมหะ มีความรู้สึกที่ไม่ถูก ไม่ชอบ ไม่ควรในอำนาจที่ตนมี ผู้หลงอำนาจจะมีความรู้สึกว่าอำนาจที่ตนมีอยู่นั้นยิ่งใหญ่เหนืออำนาจทั้งหลายเกินความจริง เป็นความรู้สึกที่ไม่ถูก ไม่ชอบ ไม่ควร

ผู้หลงอำนาจของตนว่ายิ่งใหญ่เหนืออำนาจทั้งหลาย ย่อมเกิดความห่อเหิมทะเยอทะยานในการใช้อำนาจนั้น ให้เกิดผลเสริมอำนาจของตนให้ยิ่งขึ้น ความรู้สึกนี้จัดเป็นโลภะ และแม้ไม่เป็นไปดังความเหิมทะเยอทะยาน ความผิดหวังนั้นจักเป็นโทสะ

○ บุคคลผู้มีโมหะมาก หลงตนมาก จัดเป็นพวกมีกิเลสมาก มีจิตเศร้าหมองมาก

ผู้มีโมหะมาก คือ มีความหลงมาก มีความรู้สึกที่ไม่ถูก ไม่ชอบ ไม่ควรในตนในคน ในอำนาจ ย่อมปฏิบัติผิดได้มาก ก่อทุกข์โทษภัยให้เกิดได้มาก ทั้งแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น ทั้งแก่ส่วนน้อย และแก่ส่วนใหญ่ รวมถึงแก่ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

บุคคลผู้มีโมหะมาก หลงตนมาก จัดเป็นพวกมีกิเลสมาก จิตเศร้าหมองมาก จะเป็นผู้ขาดความอ่อนน้อม แม้แต่ต่อผู้ควรอย่างยิ่งที่จะได้รับความอ่อนน้อม บุคคลเหล่านี้เมื่อละโลกนี้ไปขณะที่ยังไม่ได้ละกิเลส คือ โมหะให้หาย จิตย่อมเศร้าหมอง ย่อมไปสู่ทุกข์

○ ผลของกรรมที่เที่ยงแท้ หลังความตาย

ทุกข์ของผู้หลงตนจนไม่มีความอ่อนน้อมต่อผู้ควรได้รับความอ่อนน้อมอย่างยิ่ง คือ จะเกิดในตระกูลต่ำ ตรงกันข้ามกับผู้รู้จักอ่อนน้อมต่อผู้ควรได้รับความอ่อนน้อม ที่จะไปสู่สุคติ คือ จะเกิดในตระกูลสูง เป็นเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมที่เที่ยงแท้ ผู้ใดทำกรรมใดไว้ จักได้รับผลของกรรมนั้น ทำดีจักได้ดี ทำชั่วจักได้ชั่ว ทำเช่นใดจักได้เช่นนั้น

การไม่อ่อนน้อมต่อผู้ควรได้รับการอ่อนน้อม เป็นกรรมไม่ดี การเกิดในตระกูลต่ำเป็นผลของกรรมไม่ดี เป็นผลที่ตรงตามเหตุแท้จริง ผู้ที่เกิดในตระกูลต่ำ ปกติย่อมไม่ได้รับความอ่อนน้อมจากคนทั้งหลาย ส่วนผู้ที่เกิดในตระกูลสูง ย่อมได้รับความอ่อนน้อมที่ผู้เกิดในตระกูลสูงมีปกติได้รับ นั้นเป็นผลที่เกิดจากเหตุอันเป็นกรรมดี คือ ความอ่อนน้อม